

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

**УНІВЕРСИТЕТСКА БІБЛІОТЕКА:
СУЧАСНИЙ ФОРМАТ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНИХ
ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

20 листопада 2025 року

*Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
Наукова бібліотека*

Миколаїв–НУК–2025

ОРГАНІЗАТОРИ:

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Наукова бібліотека

**Матеріали публікуються за оригіналами, наданими авторами.
Претензії до організаторів не приймаються.**

Відповідальний за випуск Т. М. Костирко

Університетська бібліотека: сучасний формат освітньо-наукової діяльності в період глобальних викликів : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20 листоп. 2025 р. – Миколаїв : НУК, 2025.

До збірки матеріалів конференції увійшли доповіді та виступи з нагальних питань діяльності бібліотек закладів вищої освіти (ЗВО), а саме: функціонування університетських бібліотек в умовах війни; розвиток теорії інтелекту в сучасних умовах обробки великих даних; зарубіжні практики впровадження управління дослідними даними в університетських бібліотеках; роль бібліотеки у формуванні навичок інформаційної, медійної та цифрової грамотності; використання управлінського потенціалу в бібліотеці для забезпечення освітнього і наукового процесів ЗВО під час війни; роль університетської бібліотеки у впровадженні інструментів штучного інтелекту (ШІ) в освітній і науковій діяльності з дотриманням принципів академічної доброчесності; формування політики використання ШІ в освітньому процесі; форми співпраці музеїв і бібліотек ЗВО.

УДК 027.7

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

© Наукова бібліотека Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова, 2025

З М І С Т

БЄЛОДЄД О. В. Наукові пріоритети в роботі Наукової бібліотеки університету	5
БІЛОНОЖКО К. С. Університетська бібліотека, академічна доброчесність і штучний інтелект: формування політики використання ШІ в освітньому процесі	11
ДМИТРИЧЕВА В. І. Роль бібліотеки у формуванні навичок інформаційної, медійної та цифрової грамотності громадян	14
КАРТУЗОВ К. М. Використання цифрових ресурсів державних архівів у викладанні гуманітарних дисциплін на прикладі фонду «Канцелярія Миколаївського військового губернатора»	19
КИРИЧОК І. В., БАБАК Т. О., КРАСЮКОВА О. О. Університетська бібліотека як простір психосоціальної підтримки: зарубіжний та вітчизняний досвід	24
КОСТИРКО Т. М. Трансформація університетської бібліотеки: досвід минулого та виклики майбутнього	40
КУЛИК Є. В. Інституційна модель відкритої науки: політики, сервіси та впровадження .	47
КУЗНЕЦОВА І. В. Бібліотечна діяльність крізь призму соціокультурних змін	53
МАТВІЄНКО О. Б. Використання мовних моделей штучного інтелекту в роботі університетської бібліотеки	63
МОЛЧАНОВА С. А.,	66
МАЦЕЙ О. О. Інклюзивність і життєстійкість: важливі орієнтири університетських бібліотек	67
СІМОНЕНКО Н. Є. Популяризація науки засобами бібліотеки закладу вищої освіти	73
СТЕЦЕНКО Н. С. Університетська бібліотека – скарбниця знань і простір еколого-правового просвітництва	78
ТЕЛЬПИШ О. А. Роль Наукової бібліотеки університету в реалізації завдань патріотичного виховання молоді (з досвіду роботи)	84
ХАЄЦЬКИЙ О. П. Бібліотеки та музеї закладів вищої освіти: форми співпраці	93
ЦОКАЛО О. О., ТКАЧЕНКО Д. В. Роль бібліотеки МНАУ у впровадженні інструментів штучного інтелекту в освітній і науковій діяльності з дотриманням принципів академічної доброчесності	99
ШАМРАЙ-ЯБЛОНСЬКА Н. А. Слово як зброя: книги про війну та суспільна потреба бібліотек говорити про них	109
ШАРОНОВА Н. В., ВОРЖЕВІТІНА А. І. Розвиток теорії інтелекту в сучасних умовах обробки великих даних	114
ШЕМАЄВ О. О. Фонди університетських бібліотек як елемент формування та збереження документальної спадщини промоції здоров'я в Україні	118
ШЕМАЄВА Г. В. Зарубіжні практики впровадження RDM в університетських бібліотеках	124

2. Популяризація науки. Вікіпедія. URL: <https://surl.li/bxiklt>
3. Українська бібліотечна енциклопедія. URL: <https://surl.lt/mmitss>

References

1. Natarov O. Populyaryzatsya nauky v umovakh viyny: rol' naukovykh bibliotek. Tezy dopovidy. URL: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/1863>
2. Populyaryzatsya nauky. Wikipedia. URL: <https://surl.li/bxiklt>
3. Ukrayins'ka bibliotekna entsyklopediya [Ukrainian library encyclopedia]. URL: <https://surl.lt/mmitss>

Simonenko Natalia,
Head of Department
Scientific Library of the Admiral Makarov National
University of Shipbuilding

POPULARIZATION OF SCIENCE THROUGH THE LIBRARY OF A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

Abstract. The article examines the means used by libraries of higher education institutions to popularize science. The focus is on the means and forms of popularization of science that are inherent in service departments, on the example of the work of the user service department of the Scientific Library at the Mechanical Engineering Educational and Scientific Institute Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Keywords: Popularization of science, library of a higher education institution, Mechanical Engineering Educational and Scientific Institute Admiral Makarov National University of Shipbuilding.

УДК 349.6:027.7(477.54) НЮУ_ім._Ярослава_Мудрого

Стеценко Н. С.,
канд. юрид. наук,
Національний юридичний університет ім. Я. Мудрого,
м. Харків, Україна
n.s.stetsenko@nlu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-2337-7607>

УНІВЕРСИТЕТСЬКА БІБЛІОТЕКА – СКАРБНИЦЯ ЗНАНЬ І ПРОСТІР ЕКОЛОГО-ПРАВОВОГО ПРОСВІТНИЦТВА

Анотація. У статті розглянуто нові практики з еколого-правового просвітництва студентства, що є своєчасним в умовах воєнного стану, руйнувань і знищення природних ресурсів і довкілля. За результатами аналізу тематичного сегмента книжкового фонду бібліотеки підтверджено її значення як скарбниці знань та консолідатора при формуванні й розвитку сучасного простору еколого-правового просвітництва.

***Ключові слова:** глобальні виклики, університетська бібліотека, сучасний формат діяльності, еколого-правове просвітництво.*

У період глобальних викликів (йдеться про зміну клімату, загрози, викликані катастрофами, війнами, катаклізмами тощо) заклади вищої освіти в усьому світі мають швидко реагувати на те, що відбувається, оперативно приймати рішення, вводити нові дисципліни, переглядати «власну політику», зокрема, і бібліотечно-інформаційну, задля задоволення освітніх і наукових потреб тих, хто навчається.

Не є винятком і Україна. Як відомо, на долю нашої держави випало важке випробування – широкомасштабне вторгнення РФ, що супроводжується постійними обстрілами, через які руйнувань зазнають будівлі, підприємства, навчальні заклади, знищуються ліси, забруднюються річки, озера тощо. Попри такі складні умови країна живе, працює, розвивається, не припиняючи ні на мить навчання у вишах, швидко реагуючи на виклики і запити, завдяки безупинній, наполегливій і кропіткій праці, зокрема, і співробітників університетської бібліотеки, яка виправдано визнається скарбницею знань. Цілком логічно, що на тлі знищення природних ресурсів і довкілля еколого-правова освіта стала новим дороговказом до сталого майбутнього. З огляду на це зупинимося на новітніх практиках еколого-правового просвітництва.

Так, для Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого, співробітником якого мені випала честь бути, нині головним завданням стало підготовка сучасного правника, формування в нього екологічних світоглядних настанов. Передусім передбачається орієнтація здобувачів на дотримання норм екологічно грамотної поведінки, вчинення різноманітних дій щодо захисту власного здоров'я і довкілля, а також здатність (звісно, після закінчення вишу) забезпечити режим законності й ефективний захист прав та інтересів суб'єктів еколого-правових відносин.

Зрозуміло, що університетська бібліотека як авангард запровадження інноваційних програм перебуває в епіцентрі цього процесу, адаптується до викликів сьогодення, обираючи нові форми роботи, швидко реагує на вимоги часу. По-перше, фахівці бібліотеки зосереджуються на формуванні, наповненні й використанні фондів бібліотек, присвячених вивченню навчальної дисципліни «Екологічне право», піклуючись про їх оновлення навчальною, навчально-методичною й науковою літературою екологічно-правового спрямування. Варто відмітити наполегливість, злагодженість і консолідованість зусиль науково-педагогічного складу кафедри екологічного права, більшість з яких є співробітниками нової інституції університету – Центру права сталого розвитку та охорони довкілля, і бібліотеки. Так, колектив Центр проводить інноваційну, науково-дослідну, академічну, стажувальну, педагогічну й видавничу діяльності для розв'язання теоретичних і практичних завдань, пов'язаних із забезпеченням сталого і стійкого розвитку всіх сфер суспільного життя, а також для поглиблення знань студентів різних спеціальностей та широкої громадськості про екологічні цінності [4]. Фундаторами еколого-правових знань виступають представники Харківської наукової школи

екологічного права Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого. Серед її засновників, зокрема, відомі професори Юліан Олександрович Вовк, Василь Костянтинів Попов, Володимир Степанович Шелестов, Віктор Васильович Гречко та ін. Сучасним керівником Харківської академічної школи екологічного права є доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, ректор університету Анатолій Павлович Гетьман. Наукові здобутки вчених школи містяться на книжкових полицях бібліотеки і користуються неабиякою популярністю серед студентів. Якщо вести мову про навчальну літературу, то варто зупинитися на новітньому підручнику з екологічного права за редакцією професора А. П. Гетьмана, виданому кафедрою екологічного права у 2024 році. У ньому враховані міжнародні й євроінтеграційні зобов'язання України у сфері захисту довкілля, а також вимоги Європейської кредитно-трансферної системи. Звернення до монографічної літератури необхідно почати зі збірки одного із засновників Харківської науково-правничої школи з проблем екологічного права Ю. О. Вовка «Вибрані твори». Згадане видання, як, до речі, і праці інших засновників Харківської наукової школи екологічного права, а саме О. В. Шелестова, В. В. Гречка, В. О. Чуйкова, В. К. Попова, зберігається у фондах бібліотеки й до цього часу не втратило своєї актуальності, його використовують при проведенні науково-дослідної роботи.

Така практика є цілком логічною і зрозумілою, оскільки, наприклад, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України Анатолій Павлович Гетьман, який тривалий час очолював кафедру екологічного права, підготував фундаментальні підручники, монографічні видання і виховав цілу плеяду високоосвічених науковців. Його напрацювання, ідеї сприяють розвитку й удосконаленню науки екологічного права. Він має понад 400 наукових робіт [4]. Захищені ним кандидатська дисертація «Правове регулювання діяльності обласної ланки республіканських комітетів з охорони довкілля та регулювання використання природних ресурсів» (1986) і докторська «Еколого-процесуальна правова теорія : проблема становлення і розвитку» (1995) залишаються дуже популярними серед молодих науковців [1]. Його праці, написані ним у співавторстві, серед яких «Антологія української юридичної думки : у 10 т. Т. 10» (2005); «Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Т. 4», «Методологічні засади розвитку екологічного, земельного, аграрного та господарського права» (2008, 2012); «Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку» (2014), «Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 3» (2019); «Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині» (2023); «Правнича наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану» (2023), «Безпекове довкілля України: доктринально-правові та прикладні аспекти» (2024); «Екологічне право : підручник» (2024) та багато інших, ретельно опановують студенти.

Крім фундаментальних видань, бібліотекою ретельно зберігаються й популяризуються науково-практичні досягнення молодих науковців і викладачів нашого університету. Йдеться, зокрема, про кандидатські дисертації доцента Є. П. Суєтнова «Відчуження земельних ділянок для суспільних

потреб та з мотивів суспільної необхідності» (автор має понад 100 наукових праць) [4]; професора кафедри В. В. Шеховцова «Право приватної власності на об'єкти тваринного світу»; доцентки Є. М. Копиці «Правові засади нормування у галузі охорони атмосферного повітря» [4]; доцентки О. В. Донець «Правовий режим земель історико-культурного призначення» (науковець має понад 100 наукових праць) [4], а також докторську дисертацію «Теоретико-методологічні засади формування та розвитку фауністичного законодавства України» (автор має понад 100 наукових праць) [4]. Досягнення таких високих результатів стало можливим завдяки постійній підтримці і допомозі всіх підрозділів бібліотеки, співробітники яких і на сьогодні проводять численні заходи для студентів і аспірантів.

Крім того, членами кафедри екологічного права видається велика кількість монографій на актуальні теми. Мова йде про монографії доцентки Т. В. Єрмолаєвої «Правове регулювання використання, охорони і відтворення водних живих ресурсів» (2010) [4]; доцентки М. К. Черкашиної «Юридичні гарантії права природокористування» (2010) [4]; доцентки Е. Є. Туліної «Правові засади використання рослинного світу» (2017); доцентки О. С. Малохліб «Правові засади використання земельних ділянок для житлового будівництва» (2021) [4]. О. Ю. Оніщенко «Правові засади добування (придбання) диких тварин з метою їх утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі» (2024). Вказані роботи знаходяться у фондах бібліотеки і користуються неабиякою популярністю серед студентів, аспірантів і науковців. Їх високий науковий рівень вказує на плідну співпрацю бібліотеки і кафедри екологічного права. Фаховий і виважений підхід до обрання затребуваних наукових тем, якісне керівництво науковим процесом, створення комфортних умов для роботи у бібліотеці дають можливість популяризувати актуальні наукові праці й використовувати їх у еколого-правовому просвітництві.

Отже, бібліотека університету як скарбниця знань, є багатоформатним простором для еколого-правового просвітництва. Такі заходи, як «Інформаційні години», екоакції, тематичні лекції, обговорення, бесіди, книжкові виставки, диспути, зустрічі з екологознавцями, тематичні вікторини на актуальні еколого-правові теми стали популярними. До їх підготовки і проведення з ентузіазмом долучається студентська молодь університету, що суттєво підвищує їхнє розуміння пріоритету збереження довкілля і переваг сталого розвитку. Співпраця бібліотеки, викладачів і студентів дає змогу разом формувати нову екологічну культуру, новий екологічний світогляд, що будується на принципах гуманізму й захисту. Поряд із цим, відчувається поглиблення розуміння ролі студентів як майбутніх правників у забезпеченні законності й захисту прав і свобод учасників еколого-процесуальних відносин. Важливим є те, що саме копітка робота молодих науковців як наукового потенціалу із працями корифеїв екологічного права дозволяє розвивати бібліотеку як справжню скарбницю знань і новий простір для еколого-правового просвітництва. Війна залишає екологічні рани, а природа, як і люди, також стає жертвою війн, бо мають місце руйнування, знищуються

природні ресурси і завдається шкода довкіллю. З огляду на це саме бібліотека, університет і студенти мають стати спільнотою, яка формує свідоме «екологічне» майбутнє, де знання є інструментом дії, відповідальності й натхнення, а юристи стають його голосом [3]. Місія бібліотеки – консолідувати університетське коло задля вирішення багатьох проблем, в тому числі й забезпечення еколого-правової спрямованості діяльності.

Список використаної літератури

1. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Харків : Право, 2016. Т. 14 : Екологічне право / редкол. : Ю. С. Шемшученко, А. П. Гетьман, та ін. Харків, 2018. 776 с.
2. Вовк Ю. О. Вибрані праці / упоряд.: А. П. Гетьман, М. В. Шульга. Харків : Юрайт, 2013. – 704 с.
3. Довкілля теж потребує захисту і саме юристи можуть стати його голосом! / Бібліотека Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого // Facebook. URL: <https://www.facebook.com/share/r/1W7x9mVGtX/> (дата звернення: 12.11.2025).
4. Літопис кафедри екологічного права: до 45-річчя заснування кафедри екологічного права як самостійного структурного підрозділу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 1979–2024 / редкол.: А. П. Гетьман, Є. П. Суєтнов, О. С. Малохліб. Харків : Право, 2024. – 76 с.

References.

1. Biblioteka Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. (2025, 10 lystopada). Dovkillia tezh potrebuie zakhystu i same yurysty mozhut staty yoho holosom! Facebook. <https://www.facebook.com/share/r/1W7x9mVGtX/>
2. Hetman, A. P. (2024). Litopys kafedry ekolohichnoho prava : Do 45-richchia zasnuvannia kafedry ekolohichnoho prava yak samostiinoho strukturnoho pidrozdilu Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho, 1979–2024 (Y. P. Suietnov & O. S. Malokhlib, Eds.). Pravo.
3. Vovk, Yu. O. (2013). Vybrani pratsi (A. P. Hetman, & M. V. Shulha, Eds.). Kharkiv: Yurait.
4. Shemshuchenko, Y. S., & Hetman, A. P. (Eds.). (2018). Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia: T. 14. Ekolohichne pravo. Pravo. (Oryhinal opublikovano 2016 p.)

UNIVERSITY LIBRARY – A TREASURY OF KNOWLEDGE AND A SPACE FOR ENVIRONMENTAL AND LEGAL EDUCATION

Abstract. *The article attempts to provide some experience of the library work of the Yaroslav the Wise National Law University as a treasury of knowledge and a modern space of environmental and legal education. The author links new practices and formats of library activities to the conditions of martial law and to the destruction of natural resources and the environment. In this regard, attention is focused on the fact that the modern university library is a fundamental book collection and builds a relevant space for the environmental and legal education of students. The author of the article believes that the goal of such actions is ecological and legal education, which should become a true guide to a sustainable future and the formation of a modern lawyer with new ecological worldviews.*

It is noted that library managers in environmental, legal, and educational work primarily orient applicants to comply with the norms of environmentally responsible behavior. This includes, in particular, various actions to protect one's own health and the environment, as well as the ability to ensure the legal regime and effective protection of the subjects rights and interests of environmental and legal relations.

The author accentuates that the university library is the vanguard of implementing innovative programs and activities. It does not stand aside in the processes of adapting work forms to the military present: forms and uses the library's funds in the direction of disclosing the field of environmental and legal topics; cooperates with the University's Department of Environmental Law and the Center for Sustainable Development and Environmental Law; expands and deepens the students knowledge of various specialties about ecological values, environmental protection, protection of natural resources, etc. Such environmental and educational activities as information hours, eco-actions, thematic lectures, discussions, conversations, book exhibitions, debates, and quizzes on current environmental and legal topics have become popular among the student community. The library also supports the concept of «green libraries». They are enthusiastically joined by university youth, which significantly increases their understanding of environmental conservation priorities and the benefits of sustainable development, which significantly affects the understanding of complex and responsible actions to preserve and protect natural resources and the environment in the context of a global military crisis. In conclusion, the author emphasizes that the cooperation of the library, teachers, and students provides an opportunity to form a new ecological culture and a new ecological worldview together, which are built on the principles of respect, humanism, and environmental protection. The conclusion is that the library, the university, and the students are the circle that formes a conscious, «ecological» future, where knowledge becomes a tool for action, responsibility, and inspiration. At the same time, the library's mission is to consolidate the university community to the problems of studying and ensuring the ecological and legal directed activities, of cultivating knowledge and skills to use acquired ecological and legal competencies in the difficult conditions of modern challenges.

Keywords: *global challenges, university library, modern format of activity, environmental and legal education.*

УДК 172.15:027.7

Тельпиш О. А.,
завідувачка відділу обслуговування,
Наукова бібліотека,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова